

songs, dramatizations of them. It is important to use a variety of classical, modern and folk music with vivid musical images in the creative work with children. Children should love music, interest generally in art. Creating emotional situations, use stories about music, which represent teacher, will contribute the development of the ability to learn and work with musical information, correctly determine the true values of musical art and independently analyze and rate them.

Key words: aesthetic needs, younger students, choral classes.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2016 р.

Прийнято до друку 30.05.2016 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Сташевська І. О.

УДК 377.6

А. О. Михайлова

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНТОНАЦІЙНОЇ РОБОТИ В КУРСІ СОЛЬФЕДЖІО

Проблема виховання музичного слуху, мислення і чистоти інтонування – одна з надзвичайно актуальних у музичній педагогіці, незважаючи на велику кількість існуючих посібників, підручників, збірників диктантів і інших подібних видань. Особливо вагомо стає вислів Б. Асаф'єва: «В музице ничего не существует вне слухового опыта» [2, с. 156]. Предмет сольфеджіо має широке музично-виховне значення для діячів музичного мистецтва, а особливо для студентів-музикантів у процесі навчання. Він впливає на свідомість майбутнього музиканта, на його здатність осмислити, оцінити і глибоко, адекватно композиторському задуму, стилю, жанру і виконавської інтерпретації сприйняти твір, у найдрібніших елементах музики, окремих інтервалах і ступенях, відчувати вплив цілого.

Не можна приховати того факту, що виховання молодих музикантів – тривалий і складний процес. Тому питання виховання слуху і чистого інтонування на початковому етапі навчання дуже важливе і становить сферу наукового інтересу в умовах сучасності.

На основі визначення в словнику Г. Рімана, можна зробити висновок, що «сольфеджіо» – це вокальна вправа для розвитку слуху і здатності точно схоплювати тон, вправа в музичному читанні для учнів всіх спеціальностей [5, с. 279]. Але це точка зору педагогів минулих століть обмежується тим, щоб прищепити навички читання з листа і слухання при підготовці музиканта-професіонала. Дуже важливо розвинути слух учнів, який в свою чергу є визначальним у процесі придбання всіляких музичних навичок, зокрема інтонування. Історія предмета сольфеджіо дала багато різних методів розвитку слуху. Вони

відображені в існуючій навчальній та методичній літературі. У роботах, присвячених питанням вивчення ладу, інтонації, метроритму, гармонійного сольфеджіо та інших розділів предмета, викладено багатий досвід багатьох педагогів. Однак щодо методики викладання існує чимало розбіжностей. У курсі сольфеджіо ще багато невіршених проблем, які хвилюють педагогів.

Досвід викладання сольфеджіо свідчить про те, що прихильність програм і підручників до суворої діатоніки не виправдано затримує на тривалий час розвиток хроматичного слуху учнів. Відсутність навичок роботи з будь-якими видами хроматизмів відчувається і в сольфеджуванні, у слуховому аналізі, у диктантах і навіть у нотації. Це одна з важливіших причин важкого, навіть болючого звикання до сучасної музичної мови. Адже хроматичний слух – той же інтонаційний, але більш високого порядку, що дозволяє працювати з напівтоновими інтонаціями.

Для розуміння проблеми зупинимося докладніше на традиційній методиці вивчення інтервалів у предметі сольфеджіо на основі чистої діатоніки. В основі цієї системи лежить лад. Психологічна сутність ладового почуття, на яке спираються ступеневі уявлення, полягає у феномені ладової настройки, тобто в явищі особливого роду психологічної установки, яку при виході за межі діатоніки, як показала практика, буває важко подолати. Зупинимося на уявленнях про ладовий звукоряд і на оцінці функцій щаблів ладу.

Налаштуватися на ту чи іншу тональність – це значить, перш за все, запам'ятати тоніку. Але слухова фіксація тоніки є і настройка на ладовий звукоряд в цілому, і на структуру всіх типових для даної ладотональності функціональних взаємозв'язків ступенів і співзвуч. Відчуття тоніки – I ступені ладу – забарвлене уявленням про мінорний або мажорний нахил, тобто включає в себе уявлення про два звука тонічного тризвуку і про ефект їх одночасного звучання. Відчуття тоніки як центру системи ладу саме по собі передбачає відчуття протиставлення устоя нестійким щаблям і співзвуччям. Таким чином, настройка на тоніку є складна комплексна психологічна установка, в якій можна виділити кілька шарів, починаючи від самого яскравого відчуття і кінчаючи все більш і більш слабкими. Першим шаром є перший ступінь і тонічний тризвук, другим – стійкі і нестійкі звуки, третім – домінанта і субдомінанта, четвертим – автентичне трактування субдомінанти (ДД - Д - Т, II - Д - Т, S - Д - Т) і плагальне трактування субдомінанти [3, с. 68] .

Ладотональна настройка в свою чергу передбачає інтервально-звукорядне уявлення, так як пізнавальною ознакою стійких і нестійких ступенів є їх положення в загальній системі. Відчуття мажорності або мінорності, наприклад, передбачає приховане відчуття інтервальної структури тонічного тризвуку, відчуття стійкості – приховане уявлення про інтервальні зв'язки стійких ступенів з прилеглими нестійкими. Ступені ладу утворюють сувору систему взаємоспіввідносних елементів,

зафіксованих інтервальною звукорядною структурою і диференційованих за своїми ладовим функціями. Ладові функції ступенів зазвичай позначаються порядковими номерами ступенів, а іноді термінами: тоніка, домінанта, субдомінанта, медіанти, субмедіанта, вступний тон (верхній і нижній).

Навряд чи треба доводити практичну необхідність розвитку навичку співу інтервалів від заданого звуку (без попередньої «настройки» слуху на задану тональність). У результаті учень повинен навчитися робити чітко і абсолютно чисто будь-який інтонаційний крок від заданого звуку вгору або вниз. А так як навички чистого інтонування, точного визначення на слух елементів музичної мови традиційно засновані на усвідомленні ладової організації музичних звуків, що, як показує практика, не завжди виявляється ефективним. Сучасні студенти, майбутні музиканти, живучи вже в ХХІ ст. не можуть не стикатися з музикою свого часу. Вона для них природна. Їх не бентежать незвичні звучання, гострота дисонуючих гармоній. Це звуковий простір, в якому вони існують від дня народження. У творах ХХ – ХХІ ст. майбутнім музикантам частіше доводиться мати справу саме з хроматичними мовними засобами. Сучасна серйозна музика насичена гострими дисонуючими звучаннями, складними гармонійними структурами, новими ладотональними фарбами. Велика кількість індивідуальних композиторських шкіл, різних стильових напрямків, оновлених засобів музичної виразності змушують сьогодні по-новому поглянути на проблему виховання слуху і навичок інтонування майбутніх музикантів – професіоналів.

Існують ладові структури, які могли б допомогти майбутнім музикантам вийти за межі звичних ладових уявлень, розвинути стійкі навички інтонування і слухового сприйняття не тільки в діатонічній, а й в хроматичній системах. Таким чином, подолання почуття ладового тяжіння дозволяє без праці виконувати найскладніші завдання, при цьому, не втрачаючи образно-емоційного змісту музики в інтонаційному просторі студентів. У даному випадку мова йде про цілотонну гаму. Ідея побудови діатонічних інтервалів на основі цілотонного ладу належить педагогу-музиканту Ожиговій М. В. [4, с. 3 – 5]. Це свого роду перший крок у подоланні ладової інерції мажорної гами, особливо її напівтонових тяжінь. Найлегше вивчати цілотонну гаму на фортепіанній клавіатурі. Цілотонна гамма складається тільки з тонів, півтони в ній відсутні. Дванадцятиступенева клавіатура в межах октави складається з двох цілотонних рядів. Орієнтуватися необхідно на чорні клавіші. Перший цілотонний ряд складається з трьох білих (с, d, e) і трьох чорних (ges = fis, as = gis, b = ais) клавіш, тобто представляє собою шестиступеневий звукоряд 3 + 3 (три білих + три чорних). Другий цілотонний звукоряд складається з двох чорних (cis = des, dis = es) і чотирьох білих клавіш (f, g, a, h). Висловимо його математичною формулою 2 + 4.

Якщо цілотонна гамма від «с» буде першим рядом, тоді від звуку «cis» – другий ряд. Цілотонні гами можуть починатися від будь-якого

звуку, але кожен з них належить до I або до II ряду. Коли техніка побудови цілотонних рядів добре засвоєна студентами-музикантами, можна ввести новий блок інформації. В октаві, що обрамляє цілотонну гаму, шість тонів. Розділивши гаму навпіл, отримаємо два однакових інтервала, які називаються тритонами, за кількістю тонів, що в них входять. Навик поділу гами за допомогою тритона повинен бути відпрацьований до автоматизму.

Наступний інформаційний блок – це побудова інтервалів на ступенях цілотонного ряду. Таких інтервалів всього сім. Їх тоновий розмір дорівнює цілому числу: ч.1 = 0 тонів; б.2 = 1 тон; б.3 = 2 тони; тритон; М.6 = 4 тони; М.7 = 5 тонів; ч.8 = 6 тонів. При побудові інтервалів від звуку вгору граються по порядку ч.1, б.2, б.3, тобто вузькі інтервали. Потім тритон. Після нього – м.6, м.7, ч.8. Все це легко запам'ятати: крайні інтервали – чисті, до тритона – великі, після тритона – малі. При русі вниз від прими до октави зберігається аналогічна послідовність: ч.1, б.2, б.3, тритон, м.6, м.7, ч.8.

На засвоєння інтервалів, побудованих на щаблях одного цілотонного ряду, необхідно кілька занять. Після цього можливе проведення «змагань» по швидкісній грі, потім по визначенню на слух і запису, а в подальшому – по співу вгору і вниз семи вищевказаних інтервалів, що буде свого роду базою інтонаційних навичок для подальшого ускладнення матеріалу [1, с. 31 – 34] відповідно до програми навчальних закладів музичного профілю.

Решта шість (з 13-ти) діатонічних інтервалів [4, с. 75 – 78] будуються на двох цілотонних рядах: це м.2, м.3, ч.4, ч.5, б. 6, б.7 (тобто два малих, два чистих, два великих). Якщо добре засвоєна побудова інтервалів у межах одного ряду, то на двох рядах інтервали запам'ятовуються ще швидше. У результаті відбувається оволодіння навичками побудови, знаходження й інтонування всіх 13-ти діатонічних інтервалів. Важливим, при використанні даної методики, є те, що час освоєння інтервалів значно скорочується, що дає можливість приступати до роботи над характерними і хроматичними інтервалами. Студенти вже не відчують інтонаційних труднощів, а тому мають можливість більш широко охопити весь наступний матеріал курсу. Дана методика сприяє розвитку навичок чистого інтонування інтервалів вгору і вниз. Перш ніж заспівати інтервал, слід подумки побудувати його модель, при цьому називаючи ноти. Крім того, це допомагає досягати максимальної швидкості інтонування. З першого погляду може здатися, що навчання інтервалам на основі цілотонного ряду має дещо абстрактний характер. Але при більш глибокому розгляді з'ясовується, що це не так. Студенти різних спеціалізацій однаково легко будують їх вгору і вниз, їх не бентежить величина інтервалу, присутність знаків альтерації, для них більше немає легких і важких інтервалів. Запропонована система дозволяє розвивати музичний слух не тільки в діатоніці, але і в умовах більш складних ладових елементів і систем (у розділі «Хроматика»).

Швидка орієнтація в інтервалах необхідна не тільки під час співу, запису або аналізу однотональних прикладів, але особливо під час вивчення прикладів з модуляціями, відхиленнями, так як перехід в іншу тональність дуже часто здійснюється за допомогою «модулюючого» інтервалу.

Література

1. Аерова Ф. І. Практичні поради з методики викладання сольфеджіо / Ф. І. Аерова. – Київ: Музична Україна, 1974. – 80 с. **2. Асаф'єв Б. В.** Избранные труды: в 5 т. / Б. В. Асаф'єв. – М. : Издательство Академии наук СССР, 1957. Т. 5. – 388 с. **3. Воспитание музыкального слуха / сборник статей / ред. А. П. Агажанов // Назайкинский Е.** Взаимосвязи интервальных и ступеневых представлений в развитии музыкального слуха, М. : Музыка, 1977. – 160 с. **4. Ожигова М.** Развитие интонационного слуха : пособие по сольфеджио для ДМШ / М. Ожигова, В. Ходош. – Ростов н/Д., 1991. – 47с. **5. Енип :** Электронная библиотека : Гуго Риман. Музыкальный словарь. О-Я. [Электронный ресурс] Риман Гуго /. – 606 с. – Режим доступа к книге : <http://e-heritage.ru/ras/view/publication/general.html?id=42069525>

Михайлова А. О. Некоторые аспекты интонационной работы в курсе сольфеджио

В статье изложены новые направления и методики формирования интонационных навыков в процессе изучения курса сольфеджио будущими музыкантами-профессионалами. Особый акцент делается на интонационной работе с интервалами в контексте преодоления чувства ладового тяготения. Интонационная и слуховая работа на основе двух рядов целотонной гаммы может обеспечить выполнение сложных интонационных задач, особенно в условиях функционирования современных хроматических языковых средств музыки. Обилие индивидуальных композиторских школ, различных стилевых направлений, обновление средств музыкальной выразительности заставляют сегодня по-новому взглянуть на проблему воспитания слуха и навыков интонирования будущих музыкантов – профессионалов.

Ключевые слова: интонационные навыки, сольфеджио, интервал, целотонная гамма, диатоника, хроматика.

Михайлова А. О. Деякі аспекти інтонаційної роботи в курсі сольфеджіо

У статті викладені нові напрямки і методики формування інтонаційних навичок в процесі вивчення курсу сольфеджіо майбутніми музыкантами-професіоналами. Особливий акцент робиться на інтонаційній роботі з інтервалами в контексті подолання почуття ладового тяжіння. Інтонаційна і слухова робота на основі двох рядів

цілотної гама може забезпечити виконання складних інтонаційних завдань, особливо в умовах функціонування сучасних хроматичних мовних засобів музики. Велика кількість індивідуальних композиторських шкіл, різних стильових напрямків, оновлення засобів музичної виразності змушують сьогодні по-новому поглянути на проблему виховання слуху і навичок інтонування майбутніх музикантів – професіоналів.

Ключові слова: інтонаційні навички, сольфеджіо, інтервал, цілотнона гамма, діатоніка, хроматика.

Mikhaylova A. O. Certain aspects of the intonation work in the course of solfeggio

The article describes the new trends and methods of formation of intonation skills During the course solfege future professional musicians. Particular emphasis is placed on intonation work with intervals in the context of overcoming the sense of modal gravity. Intonation and auditory work on the basis on two series of gamma without semitones can ensure the implementation of difficult tasks especially in the conditions of modern chromatic language means of music. This approach is relevant because future musicians come into contact with the music of his time. Modern musicians are not afraid of unaccustomed sound and very dissonant harmony. In contemporary musical practice, there are modal structure that could help future musicians go beyond the usual modal representations. They can develop sustainable skills intonation and auditory perception in the diatonic system and especially in the chromatic system. Today there are many individual schools of composition, different styles, new means of musical expression. This diversity will have a new look at the problem of hearing education and skills intonation future musicians - professionals.

Keywords: intonational skills, solfege, interval, gamma without semitones, diatonic, chromatic.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2016 р.

Прийнято до друку 30.05.2016 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Сташевська І. О.

УДК 378.011.3-051:78

Ван Тянь Ці

ПОЕТАПНА МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ДО ФОРМУВАННЯ ОСНОВ СПІВАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Поняття „основи співацької культури учнів початкової школи” ми визначаємо як здатність молодших школярів до втілення художньо-образного змісту вокально-пісенного твору шляхом використання